

به نام خدا

رساله‌ای در تثبیت و کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مهندسی سیستم‌ها و علم مدیریت

تألیف:

دکتر محمدعلی صنّعی منفرد

عضو هیأت علمی دانشگاه الزهرا (س)

سرشناسه: صنیعی منفرد، محمدعلی، ۱۳۳۷ -
عنوان و نام پدیدآور: رساله‌ای در تثبیت و کارآمدی نظام سیاسی
جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مهندسی سیستم‌ها و علم مدیریت
A Treaties of stability and effectiveness of the Islamic Republic of
Iran's political system
محمدعلی صنیعی منفرد
مشخصات نشر: تهران: دانشگاه الزهراء(س)، ۱۳۸۰.
مشخصات ظاهری: ۱۰، ۲۵۵، ص. مصور، جدول، نمودار
شابک: ۵-۳۰-۶۳۶۶-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی: فهرست‌نویسی قبلی یادداشت: کتابنامه
یادداشت: فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
موضوع: ایران -- سیاست و حکومت -- . ۱۳۵۸
موضوع: ایران -- قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
موضوع: ولایت فقیه و دموکراسی شناسه افزوده: دانشگاه الزهراء(س)
رده بندی کنگره: ۱۳۸۰ ۹، ص/ DSR۱۵۷۰
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴
شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۱۷۴-۸۰ م

رساله‌ای در تثبیت و کارآمدی نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران از دیدگاه مهندسی سیستم‌ها و علم مدیریت

تألیف:

دکتر محمدعلی صنیعی منفرد

عضو هیأت علمی دانشگاه الزهراء(س)

ناشر: انتشارات دانشگاه الزهراء(س)

سال نشر: ۱۳۹۷

نوبت چاپ: دوم

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۴۵,۰۰۰ تومان

شابک: ۵-۳۰-۶۳۶۶-۹۶۴-۹۷۸

مراکز پخش:

دانشگاه الزهراء(س)

ونک، دانشگاه الزهراء(س) تلفن: ۸۵۶۹۲۷۶۹-۸۸۰۴۸۹۳۳

بلوار کشاورز، نبش ۱۶ آذر، انتشارات دانشگاه الزهراء(س)

تارنما: www.alzahra.ac.ir

کلیه‌ی حقوق برای ناشر محفوظ است.

پیش‌گفتار نویسنده در چاپ دوم

خواننده گرامی و مخاطب ارجمند علاقمند به سرنوشت کشور!

نزدیک به دو دهه پیش در این کتاب موارد ذیل را مطرح نمودم:

۱. نمی‌توان بازیکنان یازده نفره یک تیم فوتبال را به زمین فرستاد در حالی که هر کدام از آنها از قوانین و قواعد دلبخواه خود پیروی می‌کنند! در واقع، آنها باید با قوانین و قواعد یکسانی بازی کنند: اوت، پنالتی، آفساید، کرنر، شوت، ... برای همه یک تعریف داشته باشد.

۲. نمی‌توان از کارگزاران یک نظام سیاسی انتظار داشت که خود به سراغ تاریخ اسلام یا بخش‌هایی از آن رفته و با مطالعه آن الگویی برای حاکمیت الهی یا حکومت اسلامی طراحی کنند و سپس همان را به اجرا گذارند. در واقع، آنها باید با قوانین و قواعد از پیش نوشته شده که روشن و شفاف هستند کار کنند.

۳. بهمین ترتیب، نمی‌توان از کارگزاران یک نظام سیاسی انتظار داشت که خود به مطالعه تاریخ اندیشه سیاسی پرداخته و مبتنی بر مبانی عقلانی و رویه‌های مستخرج از آن الگویی برای حاکمیت ملی یا حکومت جمهوری تدوین کرده و آن را به اجرا گذارند. در واقع، کارگزاران سیاسی نظریه پرداز و طراح الگوی حکومتی نیستند.

۴. جمهوری اسلامی ایران را قاعدتاً باید فقط و فقط براساس مدلی که مبتنی بر مفاد و موازین همین قانون اساسی است اداره کرد. این یعنی سرمشق کار همه بازیکنان فوتبال جمهوری اسلامی ایران اصولاً باید یکی باشد. تنها در این صورت است که

مشروعیت سیاسی نظام، کارآمدی و ثبات آن به حداکثر ممکن خود می‌رسد. سوال این است که آیا قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران فاقد چنین سرمشق یا الگوی مشخصی است و به همین دلیل پیوسته در تلاطم است؟

۵. بدون تردید قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر دو بال، دو رکن یا دو محور اساسی جمهوریت و اسلامیت بنا شده است. می‌توان تنها با تمرکز به بخشی از قانون اساسی، به تفسیر یا الگویی از حکومت اسلامی مورد نظر در مورد ۲ رسید و می‌توان با توجه به بخش دیگری از همان قانون اساسی، به تفسیر یا الگویی از حکومت جمهوری مطرح در بند ۳ رسید. اما هر دو رویکرد، تک‌محوری و ناسازگار با قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران هستند. چنین تفاسیری از قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، همان است که بسیاری از محققین برجسته داخل و خارج کشور آن را پارادوکسیکال می‌دانند.

۶. این کتاب درصدد آن بود که نشان دهد که اگر قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در کلیت خود دیده شود، یعنی به دلخواه تکه‌تکه نشود، آنگاه می‌توان به یک تفسیر واحد و چارچوب حکومتی مشخصی رسید، تا هم ظرفیت جمهوریت و هم ظرفیت اسلامیتش حفظ شود: الگویی از نظام سیاسی که با دو بال، دو رکن یا دو محور هماهنگ کار کند.

۷. تجربه چهل ساله جمهوری اسلامی ایران و بخصوص در دو دهه اخیر یعنی از زمان انتشار چاپ اول این کتاب، بوضوح نشان می‌دهد که رویکرد دوگانه‌سازی و متناقض‌انگاری جمهوری اسلامی همراه با دوگانه مشروعیت و مقبولیت سرچشمه اساسی همه مشکلات نظام مدیریتی این دیار است. به تاکید می‌گویم که تجربه رفتارهای دو دهه اخیر بخصوص نشانگر این دوگانه‌سازی‌های مضر است. شواهد بسیاری در کتاب آورده شده است و شواهد بس زیادتری هم در دو دهه اخیر تولید شده‌اند که آوردنشان حجم کتاب را چند برابر می‌کرد بدون اینکه حرف تازه‌ای داشته باشند. به همین خاطر، ترجیح داده شد که کتاب با محتوای اصلی آن باز نشر یابد.

بدین ترتیب، آنچه در بالا در هفت بند با شما در میان نهادم خلاصه مطالبی است که در این کتاب نزدیک به دو دهه پیش با زبانی بس ملایم و نرم ارایه شده است، اما به گمانم گوش شنوایی نیافت! که اگر شنیده شده بود، احتمالاً نباید شاهد تکرار و بازهم تکرار همان معضلات و حاد شدن هر چه بیشترشان می بودیم. شاید دلیل این بی اقبالی آن باشد که احتمالاً یا دانشگاهیان عادت ندارند نسبت به رویدادهای جامعه واکنش علمی و مستقل از جناح بندی های سیاسی نشان دهند و یا وقتی نشان می دهند جامعه عادت به دیدن یا شنیدن آنها ندارد! امیدوارم چاپ دوم کتاب با حسن استماع مواجه شود. به تعبیر استاد سخن، سعدی شیرین کلام^۱:

من آنچه شرط بلاغت با تو می گویم
تو خواه از سخنم پند گیر و خواه ملال
چو گوش هوش نباشد چه سود حسن مقال
محل قابل و آنگه نصیحت قائل

در پایان لازم می دانم از مساعدت های معاونت پژوهشی و اعضای محترم شورای انتشارات دانشگاه الزهراء^(س) در اقدام به چاپ مجدد این کتاب سپاسگزاری به عمل آورم.

محمدعلی صنیعی منفرد

دی ماه ۱۳۹۷

دانشگاه الزهراء^(س)

---

^۱ از همکاران بزرگوار بخصوص از آقای دکتر جوانی، آقای دکتر رضایی شریف آبادی و آقای دکتر کردبچه که در تدوین این پیشگفتار به من کمک فکری و ویرایشی دادند صمیمانه سپاسگزارم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: ضرورت نظریه پردازی های جدید
۱	۱-۰- مقدمه .....
۳	۱-۱- فرض بنیادی این مطالعه .....
۳	۱-۲- تقلیل پدیده جمهوری اسلامی .....
۴	۱-۳- چالش بزرگ نظریه پردازی در مورد جمهوری اسلامی .....
۵	۱-۴- انسجام یافتن نظریه های مهم در مرور زمان .....
۸	۱-۵- نگرش مهندسی سیستم ها و علم مدیریت .....
۱۰	۱-۶- طرح این کتاب .....
۱۲	منابع و مأخذ فصل اول .....

فصل دوم: مبانی مشروعیت نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۱۸	۲-۰- مقدمه .....
۲۱	۲-۱- دیدگاه های موجود در مورد مشروعیت در همایش مجازی .....
	۲-۲- ساختار کلان سازمان سیاسی جمهوری اسلامی ایران با توجه به
۵۰	مقوله مشروعیت .....
۶۰	منابع و مأخذ فصل دوم .....

فصل سوم: مبانی مدیریت یا سازمان سیاسی جمهوری اسلامی ایران

۶۷	۳-۰- مقدمه .....
۶۸	۳-۱- جایگاه و نقش مجلس خبرگان رهبری .....

۷۲	..... ۳-۲- جایگاه و نقش مقام رهبری
۷۴	..... ۳-۳- جایگاه و نقش رئیس جمهوری
۷۶	..... ۳-۴- جایگاه و نقش شورای نگهبان
۷۷	..... ۳-۵- جایگاه و نقش مجلس شورای اسلامی
۸۰	..... ۳-۶- ضرورت رفع ابهام از سازمان سیاسی جمهوری اسلامی ایران
۸۴	..... منابع و مأخذ فصل سوم

فصل چهارم: توسعه مفاهیم سازمانی در منطق فازی

۸۷	..... ۴-۰- مقدمه
۹۱	..... ۴-۱- ادغام در منطق فازی
۹۲	..... ۴-۲- ارتباطات طولی و عرضی در منطق فازی
۹۵	..... ۴-۳- جمع بندی
۹۷	..... منابع و مأخذ فصل چهارم

فصل پنجم: نظریه جمهوری اسلامی یا مردم سالاری اسلامی بر اساس مشروعیت مضاعف

۹۹	..... ۵-۰- مقدمه
۱۰۱	..... ۵-۱- شرایط لازم و کافی برای نظریه پردازی‌های جدید
۱۰۴	..... ۵-۲- اصول موضوعه نظریه مردم سالاری اسلامی یا جمهوری اسلامی ...
۱۱۰	..... ۵-۳- سازگاری نظریه مردم سالاری اسلامی با عقاید و آرای امام خمینی (ره)
	..... ۵-۳-۱- شواهد و قرائن جمهوریت یا مشروعیت مردمی در کلام
۱۱۰	..... امام خمینی (ره)
	..... ۵-۳-۲- شواهد و قرائن اسلامیت یا مشروعیت الهی در کلام
۱۱۲	..... امام خمینی (ره)

۱۱۳	..... حضرت امام خمینی (ره)
۱۱۳	..... ارزیابی
۱۱۵	..... سازگاری نظریه مردم سالاری اسلامی با قانون اساسی
	..... ۱-۴-۵ شواهد و قرائن جمهوریت یا مشروعیت مردمی در قانون
۱۱۵	..... اساسی جمهوری اسلامی ایران
	..... ۲-۴-۵ شواهد و قرائن اسلامیت یا مشروعیت الهی در قانون
۱۱۷	..... اساسی جمهوری اسلامی ایران
	..... ۳-۴-۵ شواهد و قرائن توأمان بودن مشروعیت مردمی و الهی
۱۲۰	..... در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۱۲۲	..... ارزیابی
۱۲۶	..... منابع و مأخذ فصل پنجم

فصل ششم: تبیین چگونگی تحقق مشروعیت مضاعف در نظام سیاسی

جمهوری اسلامی ایران

۱۲۹	..... مقدمه
۱۳۰	..... ۱-۶ سناریوی اول
۱۳۳	..... ۲-۶ سناریوی دوم
۱۴۵	..... ۳-۶ سناریوی سوم
۱۵۴	..... منابع و مأخذ فصل ششم

فصل هفتم: رفع ابهام از سازمان سیاسی ج ۱۱ و ارتقای کارآمدی آن

۱۵۵	..... مقدمه
۱۵۶	..... ۱-۷ برخی از ابهامات سازمان سیاسی مؤثر بر کارآمدی

۱۷۳	.....	۷-۲- نظام سیاسی بعنوان یک سازمان
۱۷۴	.....	۷-۲-۱- خصوصیات یک سازمان
۱۸۸	.....	۷-۲-۲- منابع اختلاف در سازمان
۱۹۱	.....	۷-۲-۳- نحوه حل اختلاف
۱۹۲	.....	۷-۲-۴- اصول حاکم بر نظام مدیریتی جمهوری اسلامی ایران
۲۰۰	.....	منابع و مأخذ فصل هفتم

فصل هشتم: الگویی برای اندازه‌گیری ثبات و کارآمدی

۲۰۴	.....	۸-۰- مقدمه
۲۰۵	.....	۸-۱- نظام سیاسی به عنوان یک سیستم دینامیکی
۲۱۲	.....	۸-۲- شاخص ثبات و کارآمدی در نظام سیاسی
۲۲۹	.....	منابع و مأخذ فصل هشتم